

ПОРТРЕТ ЈЕДНОГ ДЕТИЊСТВА У СТАРОЈ ХАВАНИ

А што не бих признала? Да, ја сам из Хаване, из Старог града, и то ми је част, ма ко вам је рекао да ћу се постидети свог порекла? Припадам том историјском језгру, па шта, какве то има везе? (Све ово говорим раширених дланова, с рукама на боковима, прекрштених ногу, ослоњена на врхове прстију да одморим стопало, с типичним кубанским осмехом, оним за извоз, нагих и благо истурених рамена, изазовних као код Сесилије Валдес¹ у роману Сирила Виљавердеа, сирота мулаткиња, типична спонзоруша² XIX века, тамо на Анђеловом брежуљку;³ све благословено време она је исправљала рамена, уста и дупе, ојееее, можеш замислити како од тога боли врат! Мој случај је мало друкчији, ја нисам права црнкиња, а нисам ни мулаткиња, ни Кинескиња, нити плавуша, нисам светлосмеђа, немам ни индијанске крви, а нисам ни мешанка која се прави да је белкиња. Пре би се могло рећи да сам паприкаш направљен од целе те папазјаније.) Па да, мили, ево баш сад сам хтела да ти кажем, ја сам одрасла, откако сам отворила очи под најтропскијим небом, ове очице које ће у земљу да пропадну од срамоте – јој, ти, не, далеко било! – дакле, ја сам проходала, пропузала по калдрми овог спомен-града, баштини човечанства и свих тих будалаштина што их измишља Унеско. Шта кажеш? Јој, пиленце, јасно говори, с тим акцентом те не би разумео ни Свети Петар. Шта, ви сте фотограф? Ма то већ знам, лепи мој, чуј, је л' ти мислиш да сам ја слепа или зрикава? Запао си ми за око чим сам те видела с фотоапаратом око врата. Наравно, срце моје, ја обожавам да ми опаљују фотке! Не, замисли молим те, ово је први пут да ме слика један туриста, Галисијац. Аааа! Шта, ниси Галисијац? А може ли се знати одакле си, злато моје? Јер ванземаљац сигурно ниси, ма какви, ти немаш ни мрвицу марсовског. Шта, из Португала си, а живиш у Паризу? То је страва! Јој, ма, мало си чудан. Добро, шта има везе, хајде, реци, како хоћеш да се наместим? Је л' добро? Човече, ала си ти брз, ни купеи⁴ ти нису равни! Дечко, купеи

¹ *Cecilia Valdés*, чувени роман из XIX века кубанског писца Сирила Виљавердеа (Cirilo Villaverde). У XX веку, 1932. године, Гонсало (Gonzalo) Роиг је на основу тог романа компоновао сарсуелу, а Умберто Солас (Humberto Solás) 1982. снимео филм. (Прим. њрев.)

² (Шп.) *Jinetera*, Кубанка која ступа у везу са страним туристом, због новца или љубави. (Прим. њрев.)

³ (Шп.) *Loma del Angel*, поднаслов романа *Cecilia Valdés*, односно део Хаване у коме се одиграва радња. (Прим. њрев.)

⁴ (Шп./ куб.) *Supets*. (Прим. њрев.)

су ти оне нове гараже у којима продају гориво за доларе. Него, нећу више да те да-
вим којекаквим причама, знаш шта, ја сам рођена и одрасла у колонијалној палати, у
правом летњиковцу, човече! Ал' од те палате није остало чак ни име. Сада се то зове
стамбени блок, ако 'оћеш да будем конкретна, налази се у улици Мураља 160, између
Кубе и Сан Игнасија. Не могу да ти покажем зграду јер се срушила, пре сто година,
нико се више тога и не сећа! Ја сам била оволицна. Знаш, баба ми је баш давала да
ручам – ма не, срећа да су сви живи били на улици, радили, ил' се правили да раде! –
е, па, баба је укапирала да у тањир с плафона пада нешто што је личило на мрве хле-
ба, и кô опарена је зграбила најважније ствари, то јест мене и двадесет долара које је
купила на црно; бистра је била моја баба, богородица чудотворна, хваљен био Свети
Лазар! Чим смо изашле из зграде, бум! Остаде само камен и прах, исти истацки кô
оној грчки Партенон који сам видела у књизи што сам је позајмила. После катастрофе
су нас смештали којекуда целе две године; касније, доста касније, дали су нам један
станчић; не, не, али тамо има још људи који чекају да им дају кућу! Замисли, у оном
свратишту у улици Монсерате има жена које су постале курве под старе дане. Ми смо
имале луду срећу јер је председница кућног савета страва ортакиња, и имала је неку
везу која нас је спасла. Доделили су нам стан, кô што сам ти већ рекла, додуше врло
скроман, у Улици Емпедрадо број 505, између Виљегас и Монсерате. Улица Емпедра-
до је јако позната по ресторан-бару *Ла Богеиџија гел Мегуо*, у који не може да уђе
ниједан Кубанац ако не поведе неког странца. Ал' немој погрешно да ме схватиш
(чек' да погледам око себе), пази сад, ја баш јако волим ову земљу, овде смо страва
срећни и тако даље и тако ближе. Код нас је ђаволски топло, ал' види какве су плаже
и корални гребени, плаже за туристе, а за нас домаће ћорак. Погле' тамо, ено иде Ма-
руха, она госпођа с марамом на глави и палицом, бакица с корпом. Јој, стварно, баш
сам смотошка, па све баке носе корпе! Дасо, та што хода ослањајући се на бронзана
врата бара. Та матора је баш страва, суперсимпатична је. Родитељи су јој били остр-
вљани, са Канара, ал' је рођена овде, тој сиротици живот пролази у чекању у редови-
ма, од собе до радње и од радње до собе. Једног дана је застала на углу, загледала се
у своју корпу, то јест у провалију своје празне корпе, и запитала се: *Авај, маји мила,*
блаји Боже, ал' сам заборавна, шол'ко сам аршериосклероџична да више не знам да л'
идем на џијацу ил' сам већ била. Шта више да ти кажем. Шта је било, срце, да променим
тему? Да, да, да, знам да су вама фотографима такве теме горке. А мене растужи кад
видим на фотографијама како то сиромаштво изгледа лепо. Не, љубави, то не могу
да ти порекнем, овде има сиротиње, и то много! Добро ме слушај, видиш ли жену која
тамо седи с псом, и оног типа што гледа овамо, и оног црнца старкељу у белом коме
је чак и глава бела од седих власи – узгред буди речено, тај црнац мора да је стар кô
Библија, јер да би се једном црнци виделе седе мора бити читав век старији од наше
ере – дакле, тих неколико особа ти видиш и фотографишеш и готово, а онда одеш у
своју земљу, мада важан детаљ на слици ниси ни приметιο, ено га тамо, испред врата,
иза седог црње. Кад проћеш кроз та врата видиш помрчину такву да се човек најежи.
Чемер и јад на коме би нам позавиделе и венецуеланске и бразилске фавеле! Ћут',
ено је мурија, *ударна бријага*. Него, јесу л' тамо где ти живиш пуштали на телевизији
Ударну бријагу? То ти је једна шпанска серија у којој игра Иманол Аријас, онај што је

играо Леонарда Гамбоу заједно са Дејзи Гранадос у улози Сесилије Валдес. Упознала сам га, мали, буди миран! Кô бубица! Дао ми је аутограм и све то, на тргу где је Катедрала. Шта, остао си без текста, ниси разумео? Добро, жвака је стварно да паднеш у несвест. А шта 'оће она два полицајца што долазе овамо тако из чиста мира? *Штѝа има, орѝтак? Ви ѝамо, с ѝим фотѝо-аѝарайѝом. Ова земља је досѝѝојансѝивена, само да знаѝе. Је л' вам ова цура досађује? Не, јер овде се сјаѝи ѝомила неवासѝиѝаних момака и девојака, баѝра... Штѝа кажеѝе, нас да сликаѝе? Да се сликамо заједно? На радном месѝу смо, ѝо може скуѝо да нас кошѝа, ал' добро, 'ајде, сѝани брзо ѝамо, како да се намесѝимо, да се смејемо? Боље да се не смејемо. Та-дам. Кô иѝѝо знаѝе, ми смо овде да вам будемо на услузи. На Куби је вечиѝо леѝѝо, дођиѝе да осеѝиѝе ѝрави изазов.* Мене су попреко погледали, види се да им се не свиђа што сам ти се накачила, фотографице. Да, у овој земљи има много тога достојанственог, и превише, ал' достојанство се не једе, душо, осим тога, наше море... 'Ајде да причамо о разнобојним рибицама. Брзо сликај оно, немој да ти побегну, јој како су слатке цурице, једна на бициклу, а друга с кучетом лепим кô лутка! А, већ си их видео, наравно, фотографице виде брже, даље и боље. Свако би помислио да су то две типичне цурице из Хаване, тако љупке, сад ће да те питају колико је сати, да виде да л' си странац; прво ће да ти траже жваке, а онда да те моле да их извучеш из земље... Лепо ти кажем, људима није веровати, оне су само хтеле да се сликају, видиш и сам, још има лепо васпитане деце. И ја ту спадам, нек' се зна да имам само тринаест година, ни мање ни више, друшкане, и немам појма у којој сам животној фази, овде девојка оматори за трен ока, а још не знам ништа о животу. За мене је читав свет Стара Хавана, тачније центар Хаване. Једанпут сам отишла до Ведаде, ал' је превоз катастрофа, ма иди, кô да јашеш камилу, зато данас тако и зовемо ове аутобусе. Пешке? Сунце моје, нема клопе, нема протейна за тако нешто. Ти би сигурно могао, јер у том твом високом друштву има меса, поврћа и воћа. Овде месо не може да се види ни у пролазу. Ја никад у животу нисам видела живу краву. А, не, чекај, једном сам видела једну у вестима у осам на Каналу шест. Да, овде имамо само два канала, Шест, то је онај са серијама, и Два, тај је с лоптама и разглабањима. Откад знам за себе гледам бразилске теленовеле, обожавам их, на телевизору марке Карибе, у црно-белој техници, ал' ипак их гледам, него шта! Можда ћемо у не тако далекој будућности моја мама, ил' ја сама, набавити апарат у боји... Не, не, не, не можеш да ме одбијеш, мораш да усликаш оног што долази. Да те упознам са својим кумом, он је врач, абакуанац,⁵ може да уради шта год 'оћеш и још много више, њему треба скинути капу! Шта год да треба, он ће то да ти среди: да те жена никада не остави, да ти шеф подигне плату, само реци шта 'оћеш и он ће то урадити, тај ти је првокласни дрипац! Куме, не плаши се, миран буди, сад ће да те сликају, објавиће ти фотку у целом свету. *У целом светѝу, није неѝо.* Већ се удаљава, равнодушан, и пева болеро, фрљајући се с текстом. Ено га, мој кум одлази, и успут поправља ознојену капу. Сад ћу да ти испричам нешто о себи, фотографице, ако те занима, наравно. Увек сам била позната по томе што сам грозан, ал' искрен члан банде, јер никоме

⁵ Припадник тајног друштва Абакуа (шп. *Abacúá*) које је настало на Куби почетком XIX века. (Прим. ѝрев.)

нисам учинила ништа нажао. Ја просто волим да будем на улици, да скитам наоколо, да се зајебавам, смејем, кò нека мушкарача, и наслоњена на какавгод зид да гледам туристе како пролазе. Мора да је ужасно чудно бити странац, тако проведете цео живот, кликћете тим фотоапаратом кò на неком филму, баш вас брига да л' је стигло јаје, ил' се млеко покварило од топлоте па га зато нису испоручили. Кад су ме питали кад сам била мала шта бих волела да будем кад порастем, одговарала сам: странац. Понекад мрзим што сам оваква, ал' онда ипак осетим жељу да останем овде, да ништа не радим, само да гледам свет како пролази. Јесам рашчупана? Не, ма не подносим да изгледам неуредно на сликама, шта ће после тамо да кажу, види ону малу с коврџама на све стране. Одушевим се кад видим да сам лепо испала на фоткама, то ти је исто кò с кућама, истина је да је овде све живо пропало, ал' ипак још увек има неколико мање-више отмених места. Ево, ово историјско језгро су реновирани и сад је п-р-и-л-и-ч-н-о пријатно, ал' одавде на онамо, у кругу цркве Милоснице, од Мураље до Пауле, па оне улице Санта Клара, Лус, Акоста, Хесус Марија, Мерсед, Сан Игнасио, Мураља, Инкисидор, Абана, Куба, Агуакате, Виљегас, све је то у рушевинама. Има овде један виц који каже да су Американци једном одлучили да бомбардују Кубу, јес', да Знаш-Већ-Ко не би више испирао уста причама о томе да Американци желе да нам учине нешто нажао, и ово и оно. Онда су послали ловце-бомбардере да нас докусу-ре, ал' у тренутку кад је требало да баце бомбу, пилот погледа град одозго, гурне лактом копилота и пита га: „Хеј, Скоте, ко нас је то предухитрио?!“ Па ипак, у животу има свега и свачега, јер чак и овакав, град изгледа симпатично. Немаш ти дечко појма кол'ко сам ја пута прешпартала овај квартал уздуж и попреко, и нема пристојне породице нити бандита а да их не познајем. Ја сам ти, друшкане, ортакиња чак и попова из цркве Милоснице и Светог духа. Кад би знао кол'ко имам среће с тако великим пријатељствима. Моја мајка је радила у пицерији коју су недавно затворили, у Улици Обиспо, ал' сад ће она да отвори Паладар, то јест пицерију за доларе, полуилегалну. Помоћи ћу јој, наравно. Материјали? Мислиш, састојци, где ће их наћи? Мене стварно немој ништа да питаш о томе, откуд ја знам. Ту негде. Једанпут сам јела мачку, нисам уопште знала, и то неколико мјаукавих ћуфти. Не, то већ нисам, живота ми мога, у овој земљи су пси светиња! Зар не видиш да пси припадају Светом Лазару, оном старчићу што је велики светац, чудотворац. Откад знам за себе, сваког шеснаестог децембра одлазим у Ринкон, где се налази светилиште тог старчића који ме штити, и – правац на колена! На к-о-л-е-н-а, него шта! Знаш, ја сам баш јако одана. Коме? Па кога си малопре споменуо? Молим те, љубави, немој да изговараш то име што доноси несрећу. Ја себе сматрам једино и беспоговорно оданом Бабалуу Ајеу, а то није нико други до Свети Лазар. Нико мене ништа није натерао, с тим даром се родиш, он је скроз природан. Како год окренеш, овде сви имају црначке крви. Ти то сад наравно можеш да протумачиш као да смо целом дужином и ширином острва, спреда и позади, и са све четири стране, баш сви у некаквом сродству, ко ће га знати. Молим? Кому-шта? Хеј, бре, ти си стварно смешан! Па то, јеси ли рекао комунизам? Види ти њега, кò бубрег у лоју, ужива у животу, здрав кò дрен и фино ухрањен, види се да није одавде, и још се прави Тоша. Шта још лепо да ти испричам? 'Ајде, па да понесеш са собом блиставу слику о овој земљи. Знаш! Елем, имам једну другарицу која цркава

за циркусом, одлепљује за клоновима, слоновима, трапезистима и томе слично. Да, у поверењу ми је рекла да сања да буде трапезисткиња. Ја сам, пре, желела да будем гимнастичарка, ко она Нађа Команечи, сећаш је се? Ал' онда су затворили Спортски центар СВ у улици Меркадерес, инсталације су се сјебале јер их нису одржавали. Више не желим да будем гимнастичарка. СВ, човече! Не знаш шта је Спортски центар СВ? Ма какви, бре, не CD, пише се са С и В. Шта кажеш, исто кô на тој картици? Никад у животу нисам видела тако сјајну картицу. Ех, ма немој да ме лагиш. С том разгледничицом може да се плаћа? Бежи бре, даље од мене с тим, не желим никакве чудне трикове! (Сад се удаљавам, правећи се да сам храбра, бунтовна, дивља, ал' ово с фотографијом ме је патосирало; он се зауставља на углу, свет га окружује; фотографише све који стану пред апарат, потом поклања слике које из њега изађу, узбуркао је целу четврт; фотографисао је типа кога зову козак, због шешира и брчина, даса је био страва пијан, једним оком је намигивао, а другим јео говна, ружан кô лопов, ал' ко би то рекао? Испоставило се да је суперфотогеничан, испао је леп и све; на оној аутобуској станици што још ради фотографисао је Пепита, који се враћао из поликлинике с рендгенским снимком плућа у руци, радиографија је употребила светлост целог универзума; без оклевања и пренемагања поново хватам свог пријатеља фотографа, овде сам, лепим се кô слина, ал' он је јако фини, кô да је Кубанац. Шта шта? Опет је почео, неуморан је с тим питањима.) Дакле, шта ћу бити кад порастем? (Нашла сам се у небраном грожђу, већ сам му испричала да сам се разочарала у гимнастику.) Јој, дечко, имам још времена, нисам много лупала главу око тога. Пошто сам помало мушкобањаста можда ћу да се бавим бициклизмом. (Изненада, угледам Лолу, праљу, како седи на клупи коју су посрали косови у парку на Тргу оружја, тамо је усамљенија од саме самоће, у црвеном џемперићу, прљавом да ти се живот смучи, по таквој врућинчини; ја увек носим јако кратке панталонице, скоро да ми се види гуза, а горе ништа, јер још нисам лепо развијена. Лола замишљено гледа у једну тачку, броји звезде и милује неког напуштеног пса, кога је вероватно управо покупила, пошто је она блентава кучкарка.) Е па, слушај шта ћу ти рећи, мој мишићави петлићу, ако се ситуација овде погорша, и ја ћу да се бацим на прање улица, ил' ћу да гледам облаке на небу, кô Лола, или да скупљам псе, ил' све те три ствари заједно. Зар не мислиш да је то добра идеја? Можда, кад боље размислим, ако се овде ствари среде, ако дођу промене, па да, ко зна. Ти стварно верујеш да ће овде једног дана бити боље? Мислиш да бих могла да postanем фотограф? Да, као ти.

Изворник: Zoé Valdés: „Retrato de una infancia Habanaviejera“, из збирке њрича Traficantes de belleza (Трјовци лејошом), Planeta, Barselona, 1998.

*(Са шћанској њревела **Бојана Ковачевић Пејировић**)*